

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

INFORMAČNÝ MATERIÁL PRE ŠKOLSKÝCH ŠPECIÁLNYCH PEDAGÓGOV

VÚDPaP

2020

Informačný materiál pre školských špeciálnych pedagógov

Milé kolegyně, kolegovia,

návrat do práce, do našich škôl, po dlhšom čase je vždy spojený s rôznymi pocitmi a očakávaniami, čo nás po príchode čaká.

Tento návrat však nie je ako tie bežné augustové, kedy prichádzame po oddychu a dovolenkách nabití energiou a chuťou do práce. Posledné týždne, hoci sme neboli fyzicky v práci, boli pre všetkých neobvykle náročné. Mimoriadna situácia priniesla veľa náročných a neočakávaných situácií, s ktorými sme sa museli vysporiadať. Zasiahla celú spoločnosť, ovplyvnila naše bežné aktivity, rodinný aj profesijný život a neobišla ani fungovanie škôl a školských zariadení.

V školstve sa udialo za veľmi krátky čas veľmi veľa zmien, ktorým sa prispôbovali riaditelia, učitelia, deti a ich rodiny.

To, ako sme toto obdobie zvládli, bude možné hodnotiť až časom, ale už teraz vieme, že okrem toho negatívneho, prinieslo aj mnoho pozitív. Zistili sme, aká kreatívna sila sa nachádza v zamestnancoch škôl. Zistili sme pozitíva a obmedzenia používania IKT. Zistili sme, ako veľmi deťom, ale aj nám, chýba kolektív. Pochopili sme, že sa dá pracovať aj bez nástrojov a pomôcok, bez ktorých sme si to nevedeli predstaviť. Spoznali sme cenu osobných stretnutí...

Napriek tomu tento návrat bude s príchudou neistoty, preto chceme aspoň stručne popísať pár oporných bodov.

Deti vo vašich školách vás budú potrebovať viac ako kedykoľvek predtým.

Situácia nám umožňuje byť priamo s deťmi, ale práve teraz nesieme o to väčšiu zodpovednosť za ne i seba. Preto vás chceme na úvod poprosiť, aby ste dodržiavali pár zásad:

Zásada č.1: Zdravie je prvoradé

Potrebuje byť zodpovední k svojmu zdraviu, aj k zdraviu ostatných. Sledujte odporúčania v oblasti ochrany zdravia vydané krízovými štábmi, hlavným hygienikom, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu a dodržiavajte ich.

Zásada č.2: Nezanedbajme čas na plánovanie

Venujte čas dôslednému plánovaniu, svoje kroky premyslite, určite si priority a prekonzultujte ich s vedením a pedagogickým zborom. Kvalitné plánovanie je predpokladom pre efektívne pomáhanie.

Zásada č.3: Pomôžme včas

Kde viete pomôcť, pomôžte čo najskôr. Kde si nie ste istí, hľadajte odbornú podporu. Najlepšie tak, že oslovíte najskôr tých odborníkov, ktorých máte najbližšie - kolegyňu/kolegu, ktorá/ý má viac skúseností, podporný multidisciplinárny tím na škole, potom Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva, ktoré vás metodicky vedie, zdrojové centrum, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie.

Zásada č.4: Komunikujme a informujme

Informujte rodičov o vašom fungovaní. Využite na to webstránky školy, EduPage, alebo iné nástroje, prostredníctvom ktorých s rodičmi komunikujete. Nezanedbajte na tých, ktorí nemajú prístup na internet. Informujte kolegov o podstatných záležitostiach, ktoré pri práci s deťmi a rodičmi zistíte, najmä o tých, ktoré môžu mať vplyv na prebiehajúce, ale aj budúce vzdelávanie a spoločne hľadajte riešenia.

Otvorenie škôl v júni a letná škola

Aj keď otvorenie škôl v júni a letná škola pravdepodobne nebude školou, na akú sme zvyknutí, bude v nej prebiehať výchova a vyučovanie. Ich priebeh bude určovať mnoho faktorov. Okrem oficiálnych usmernení ministerstva, Štátneho pedagogického ústavu, počtu prihlásených detí a žiakov, bude realizácia záležať od konkrétnych škôl, ich vedení a pedagogických zborov. Je odôvodnené predpokladať, že sa v konkrétnej realizácii budú školy líšiť významnejšie ako za bežného chodu, preto je ťažké uviesť konkrétne odporúčania, skúsime teda načrtnúť prioritné ciele, ktoré by ste sa mali pokúsiť dosiahnuť.

1. Pomôžme prispôbiť aktivity pre všetky deti/žiakov.

O niektorých deťoch/žiakoch s potrebou úpravy podmienok už viete, nakoľko ich poznáte z predchádzajúceho obdobia. Niektoré majú poradenskými zariadeniami identifikované špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, iné majú ťažkosti prechodného charakteru, ktoré sa vyskytujú práve v náročnejších obdobiach života (nielen detí) a dozviete sa o nich v procese.

Ide o cieľ, ktorý môžete dosiahnuť jedine flexibilnou spoluprácou s ostatnými pedagogickými a odbornými zamestnancami. Bez ohľadu na to, či ide o výchovné alebo vyučovacie aktivity, niektorým deťom/žiakom ich bude potrebné prispôbiť tak, aby nadobúdali kompetencie adekvátne k svojmu potenciálu.

2. Prispejme k budovaniu príjemného, prijímajúceho prostredia pre všetky deti.

Veľká časť úspechu pedagogickej práce je založená na motivácii. Ak prispejete k tomu, že deti/žiaci sa budú na aktivity v letnej škole tešiť, je veľmi pravdepodobné, že nimi dosiahnete žiaduce zmeny v správaní i kompetenciách detí/žiakov.

Najmä výchovné aktivity letnej školy sú priestorom pre vytvorenie inkluzívneho prostredia, prijímania a rešpektovania inakosti. Využiť pri týchto aktivitách môžete aj tému súčasnej pandémie. (Napriek tomu, že každý sme iný, chorôb sa bojíme rovnako.)

3. Špeciálnu pozornosť venujme predškólakom a žiakom nultých, prípravných, prvých a piatych ročníkov.

Deti a žiaci v týchto ročníkoch si vyžadujú viac pozornosti aj za bežných okolností, o to viac je teraz nutné na nich myslieť. V letnej škole odporúčame (ak to situácia dovolí) pracovať čo možno najviac v skupinách. Využiť môžete ucelené programy, napr. Tréning fonematického uvedomovania podľa El'konina; Škola pozornosti od Achutiny, KUPREV, KUPOZ, Maxík, Metóda dobrého štartu, a i., ale aj vami vytvorené aktivity, v ktorých pre deti atraktívnou formou rozvíjate konkrétne oblasti vývinu. Okrem argumentu, ktorý je v prospech skupinových aktivít - využitie skupinovej dynamiky, sa v momentálnej situácii k nemu pridáva aj fakt, že za posledné obdobie deti veľmi málo času trávili s rovesníkmi.

4. Maximalizujme spokojnosť dieťaťa pri rozvíjajúcich aktivitách a budme vnímaví na zmenené správanie detí/žiakov.

Teraz viac ako kedykoľvek predtým je potrebné, aby boli rozvíjajúce aktivity atraktívne, aby deti bavili a hrovou formou ich rozvíjali.

Výrazne zmenené správanie dieťaťa, ktoré nebolo pre neho typické, môže byť signálom, ktorý netreba ignorovať. Venujte týmto deťom viac pozornosti. Pravdepodobne nebude vo vašich silách dať radu na všetko, ale vypočuť áno. Nebagatelizujte problém dieťaťa, ktoré sa vám zverí. Akokoľvek banálny sa vám zdá, preň je ten najväčší na svete.

5. Priebežne si zaznamenávajte podnety na budúce odborné riešenie.

Nie všetky deti/žiaci, ktoré budú teraz potrebovať vašu pomoc, budú potrebovať aj pomoc odborných zamestnancov poradenských zariadení, ale niektoré/í budú. V závislosti na vývine situácie ohľadom pandémie sa však možno nedostanú do poradenského zariadenia aj niekoľko týždňov. Odporúčame viesť si o týchto deťoch/žiakoch stručné záznamy, v ktorých si zapíšete ich najväčšie ťažkosti, silné stránky a motivačné faktory.

Ak ide o naliehavé ťažkosti, s ktorými si neviete poradiť, odporučte zákonnému zástupcovi, aby sa pri kontakte s poradenským zariadením odvolal na vaše sùrne odporúčanie.

Návrat do bežného chodu

Ako sme v úvode uviedli, návrat do bežného chodu nebude bežným návratom, preto upriamte svoju pozornosť na nasledovné ciele:

1. Spolupracujme na príprave adaptačného (tranzitného) obdobia.

Ide o nastavenie priestoru pre všetky deti, aby „nevhupli“ rovno do vzdelávacieho procesu, ale bol im ponechaný dostatočný priestor na ventiláciu ich pocitov, zážitkov, nových skúseností z obdobia, keď do školy nechodili. Môže ísť o deti, ktoré zažili chorobu, úmrtie priamo v rodine, domáce násilie, nesúlad rodičov pri zabezpečovaní ich primárnych potrieb v dôsledku straty zamestnania, ohrozenia z nezamestnanosti, v dôsledku problematickeho riešenia rozvodu, nastavenia striedavej starostlivosti a pod. Pri zabezpečení tejto podpory je nevyhnutná spolupráca podporného multidisciplinárneho tímu (školský psychológ, sociálny pedagóg, triedny učiteľ, výchovný poradca a i.). Ak v škole nemáte v tíme školského psychológa, požiadajte o spoluprácu poradenské zariadenie.

2. Zabezpečme intervencie u detí/žiakov, u ktorých sa predpokladá zlyhávanie.

Zamerajte sa na novoprijatých žiakov, ktorí neprešli vyšetrením v poradenskom zariadení a zároveň majú poruchu reči, súrodencov s identifikovanými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (vývinové poruchy, zdravotné znevýhodnenie), pochádzajú z prostredia, v ktorom sa hovorí iným jazykom ako je jazyk školy, alebo pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a pod.

Aj keď niektorí z nich budú potrebovať odborné vyšetrenie v poradenskom zariadení, je vhodné pracovať s nimi čo najskôr.

3. Pravidelne konzultujeme s učiteľmi.

Odporúčame vytvoriť si systém pravidelných konzultácií s učiteľmi najmä prípravných, nultých, prvých a piatych ročníkov. Konzultácie nemusia byť nutne s ich fyzickou prítomnosťou. Môžete na to využiť zdieľaný dokument s dohodnutými znakmi pre rýchlejší zápis.

4. Dôkladne plánujeme a individualizujeme intervencie.

Aj v súvislosti s vyššie uvedeným, bude dôkladné plánovanie a individualizácia intervencií kľúčové. Časť detí/žiacov bude vašu pomoc potrebovať vo väčšom rozsahu, časť, naopak, v menšom, prípadne takmer vôbec. Je preto neefektívne rozdeliť svoj čas všetkým rovnako. Snažte sa identifikovať tých, ktorí potrebujú vašu pomoc intenzívnejšie a venujte im viac času. Nestraťte však prehľad ani o tých, ktorí vašu individuálnu pomoc nepotrebujú.

5. Zabezpečme viac podpory učiteľom pri vzdelávaní integrovaných žiakov - na úkor individuálnych intervencií.

Deti/žiaci trávia väčšinu času v triede s učiteľmi a spolužiakmi, preto najväčšiu pozornosť je potrebné venovať práve tomu, aby to, čo prebieha v triede bolo primerane prispôsobené ich potrebám. Pomoc učiteľovi v tomto prípade znamená, pomoc konkrétnemu dieťaťu/žiakovi a aj jeho spolužiakom.

6. Spolupracujeme na stretnutiach odborného tímu s celými triedami.

Ak je to vo vašich možnostiach, zorganizujte tieto stretnutia. Odporúčame začať s triedami, v ktorých sa spolužiaci už poznajú. Neskôr, po adaptácii na školské prostredie a vybudovaní kolektívov je vhodné zabezpečiť takéto stretnutia aj v novovzniknutých triedach. Stretnutia s triedou a diskusie sú ideálnym miestom, kde je možné spoznať dynamiku triedy po návrate do školy, ako aj jednotlivých žiakov, ktorým bude potrebné poskytnúť zvýšenú podporu.

Začínajúci školskí špeciálni pedagógovia

Začiatky v novej práci alebo na novej pracovnej pozícii sú vždy náročné, ale možno predpokladať, že váš začiatok je v súvislosti so situáciou ešte ťažší, preto vám chceme navrhnúť pár odporúčaní, ktoré vám ho môžu uľahčiť. V princípe ide o zodpovedanie na otázky, ktoré trápia každého nového zamestnanca.

Čím začať?

V prvom rade je potrebné, aby ste mali jasno v tom, čo sa od vás očakáva. Požiadavky vedenia školy na školského špeciálneho pedagóga sa môžu líšiť podľa priorít školy. Ako veľmi dobrá prax sa ukazuje

pri predstavení školského špeciálneho pedagóga pedagogickému zboru, aby riaditeľka/riaditeľ oznámil/a, čo od vás môžu kolegovia očakávať a je fajn, keď svoje očakávania vyslovia aj oni.

V rámci adaptačného vzdelávania, ktoré trvá spravidla rok, budete vedení tak, aby ste po jeho ukončení mohli pôsobiť na pozícii samostatný školský špeciálny pedagóg, dovedy je vaša odborná práca pod dohľadom uvádzajúceho zamestnanca.

Oboznámte sa s chodom školy a jej fungovaním, najmä pracovný a organizačný poriadok vám okrem vlastných povinností pomôže získať prehľad o systéme práce a rolách v škole, ktoré môžete v prípade potreby efektívne využiť. Napr. výchovný poradca, kariérny poradca, vedúci metodických združení a predmetových komisií, a pod.

Dôkladne si preštudujte dokumentáciu žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V správach z diagnostických vyšetrení nájdete základné podklady pre prácu so žiakmi, ale aj pre konzultácie s učiteľmi.

Zistite, ktoré zariadenia výchovného poradenstva a prevencie máte vo svojom okolí a majte prehľad o nimi poskytovaných službách.

Podrobne sa oboznámte so základnou legislatívou ohľadom procesu vzdelávania žiakov v integrácii.

Vytvorte si plán vlastnej práce, na základe požiadaviek vedenia školy, s pomocou uvádzajúceho zamestnanca.

Na čo si dať pozor a na koho sa obrátiť?

Častým dôvodom chýb začínajúcich zamestnancov je kombinácia nedostatku praktických skúseností a snaha robiť svoju prácu čo najlepšie a najrýchlejšie. Je veľmi dôležité je uvedomiť si, že na každú otázku nemusíte odpovedať hneď. Môže sa stať, že v istej situácii nebudete vedieť poradiť ani žiakom, ani kolegom, ani rodičom. Je v poriadku si vypýtať čas na odpoveď a poskytnúť ju neskôr a relevantnú. Zároveň si však uvedomte, že nie ste „sám vojak v poli.“ Máte možnosť obrátiť sa na svojho uvádzajúceho zamestnanca, skúsenejších kolegov v multidisciplinárnom tíme alebo odborných zamestnancov zariadení výchovného poradenstva a prevencie.

Pri riešení ťažkostí konkrétnych žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, si dôkladne prečítajte poslednú správu z diagnostického vyšetrenia. Ak uznáte za potrebné, konzultujte problém s odbornými zamestnancami, ktorí žiaka vyšetřovali, v správe na nich určite nájdete kontakt.

Základom spolupráce v prospech žiaka sú dobré vzťahy. Cielene budujte dobré profesionálne vzťahy s kolegyňami a kolegami, s rodičmi a aj so žiakmi. Vzájomná dôvera je základom pre pomáhajúci vzťah. Dbajte na to, aby ste nenaštrbili dôveru žiakov, rodičov a kolegov k vám a vaša práca bude príjemnejšia a efektívnejšia.

Výskumný ústav detskej
psychológie a patopsychológie

2020